

ישראלים, שהיה מקום לדון ולומר שמאחר שכיוום ברוב חוות ני"ע מופיע סעיף שהחברה תדון עם יריביה רק בבית המשפט, נמצא שקיבל עליו היישר אל בכל הנוגע לחברה את דין הערכאות, וכיון שבדיןיהם אינו מגודר כבעליים אמיתיים אינו עובד על איסורים. (ואף שדעת הטעיז [חו"מ סי' כו] שאין ישראל יכול לקבל על עצמו לדון בדיןיהם – שלא כסמ"ע הסופר שישראל יכול לקבל ע"ע לדון בדיןיהם – כבר כתבו נתיה"מ והתומים שם שכל זה כשמקבל עליו לדון אצל עכו"ם, אבל אם מקבל עליו לדון אצל ישראל עפ"י דיןיהם, מהני קבלתו לכוי"ע). אולם כל זה אינו, שזה פשוט שלכו"ע אין לישראל לקבל על עצמו יסוד המנוגד לגישה וההבנה של התורה, רק שהתחייבויות ממוניות יכול אדם לקבל על עצמו, וא"כ פשוט שגם המקבל על עצמו לדון עפ"י דיןיהם לא נשנה את גישתינו כלפי בעלותו בחברה, להתייר לו האיסורים הכרוכים בהחזקתה.

הישראלים בעלי המניות עצם יש לדון על פי הגדרה זו, שאם לא נאמר כן נמצא שהדין כלפי ישנה מادرם לאדם — כלפי הגוי לא יהיה בעליים, וככלפי הירושלמי יהיה בעליים. וזה תמהות.

ועל פי סברת החזו"א עלתה לנו דרך
נוספת להתייר רכישת אג"ח
מדיניות וחברות זרות שרוב השותפים
בhem נוצרים, שכן שרוב הבעלים נוצרים
דיני עכו"ם חללים על הישראלים כלפי
הגוים, וכיון שהחללים על מיעוט
הישראל דיני עכו"ם כלפי הנוצרים —
שוב אין הדיין משתנה וגם כלפי
ישראלים אחרים שעוסקים עם החברה
או לוים ממנה יהיו נידונים בדיני
עכו"ם, וכיון שבביני עכו"ם קיים מושג
ה'חברה' שהיא ישות עצמאית ואינה
מוזהרת באיסורי ריבית, אין איסור
להלוות למדינה או חברה זרה אף שיש
בה מיעוט ישראלים.

**אמנם אין לטעות ולהתיר רכישת אג"ח
ומניות גם בחברות שרובם**

ט' ט' ט'

קרנות פנסיה אם חייבים בהיתר עסקה.

טשנוב

ח' – נאמנות קרנות רביעי חלק

השכעה בקרנות נאמנות – קופות גמל, השתלומות, ופנסיה

העמיתיים, וההשקעות נזקפות על אחראיותם של בתיה השקעות בעלי הקן, ומהשייע הפרט מצדו אינו

יש טועים לומר שקרנות נאמנות הינן גוף עצמאי בבעלותם של בתי ההשכעות אשר שם מופקדים כספי

המתנהלות עפ"י ההלכה. (והקרנות הכספיות המשווקות בשוק מתנהלות בעיקר בשני מסלולים, א', קרנות המנהלות השקעות באג"ח באופן המותר, כגון על פי הית"ע או אג'ח'ים של מדיניות וחברות זרות שמופתרים להלנות בריבית וכמבוואר לעיל. ב', כי קרנות המשקיעות בתעודות סל, כי רכישת תעודה סל אינה השקעה ישירה במניות אלא השקעה בחברה המנפקה את תעודות הסל, והחברה מצידה אינה מחויבת להחזיק את הכספיים במניות שנמצאות בסל דוקא, רק שחייבת להשיב את הכספיים למשקיעים בהתאם לממד הסל).

ואף שהארכנו לעיל בnidon השקעות בחברות ובנקים – שניתן להתייר באופן שימכור חלקו לנכרי, וכפי שהتابאר דרך המכירה בזה (למכור את חלקו בחברה לנכרי, או להשתחררumo בחלק שביעית ומchezah, או להקנות לו את הכספי שרווצה להשקיע בשוק ההון וכדו'), שבזה ניתן להינצל מהש האיסורים – אולם בקרנות פנסיה וಗמל עצה זו הינה כמעט בלתי אפשרית, כיון שהמשקיע מפריש מכספיו או ממשורתו מיד חודש חדש בחדרו, ונמצא בכל חודש וחודש יצטרך לעורך מכירה חדשה לגוי על סכום ההפרש של חודש זה, כי הקרן של אטמול אינו כלום לכיספים של היום – שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ונמצא בכל חודש יצטרך לחזור אחר עכו"ם כדי להקנות לו או להשתחררumo.

אחראי על הנעשה בכיספו, כי הוא מצדיו השקיע רק בקרן והחייבים כלפים מנהלי הקרן ולא החברות שכיספי הקרן מושקעים בהם. והדבר פשוט שגישה זו מוטעית מיסודה, כי הקרן אינס גוף רוחני עצמאי הסוחר ומרוויח עם כספי העמיתים, וכל מהותם אינה אלא גוף ניהול המנהל את כספי העמיתים במקצועיות, והם הוקמו כתחליף למצב שלכל עמידת ישקיע את כספו לבדו בשוק ההון בצורה לא מקצועי, ומנהלי הקרן אינם אלא שליחים של העמיתים המשקיעים בקרן, וכל רוח או הפסד נזקף על אחראיהם של העמיתים בלבד, (ורוחני בתיהם ההשקעות באים מדמי הנהול שגובים מהלקחות), ועל כן פשוט שכלי הכספיים שהקרן השקעות אסורות – כההשקעה במניות של חברות שאין מתנהלות עפ"י דין תורה, או רכישת אג"ח ללא היתר עסקא, וכן הלואות שהקרן מלוות לחברות בריבית ללא הית"ע, (וכן מצוי שהקרן מלוות כספים לעמיתה נגד כספי הפנסיה הנמצאים בקרן ברובית) וכדו' – האחריות נזקפת על המשקיעים והם אלו שעוברים על האיסור.

ובהמשך עמדו כמה עסקים ועוררו שאסור להחזיק כספים בקרנות פנסיה לא מבוקרות, והנה עניין זה נוגע כיום לכל השכירים שומרין תומ"מ מאחר שהחוק מחייב את המעבדדים להפריש לעובדים פנסיה, וכן רוא צורך להקים קרנות כשרות

בירור צרכי ההיית למעשה בכל זה

הרמ"א שבשעת הצורך ניתן לסמך על זה, (אלא שהוסיף שם כחბ השליח השטר על שמו של המשלח הווי כריבית הבאה מלאויה עצמו, אמנם בנידון דין שהhalוואה רשומה על שם הקמן ולא על שמות העמיתים פשוט דהוי רבית ע"י שליח). וראה גם בשוו"ת שואל ומשיב [מהדו"ק ח"ג סי' לא] שסמן להלכה להתייר הפקחת כספים בبنקים — אף שהבנק מלאויה את הכספי בריבית — משום דהוי ע"י שליח. ואף שבאחרונים יש שחקו עלייו בזה, עיין שו"ת מהר"ס שיק [יו"ד סי' קני] ו מהרש"ם [ח"א סי' כ] — עכ"פ כסניף ודאי שניתן לצרף דעת השוו"מ. אלא שסבירא זו לא ניתן לצרף אלא לעניין חשש הריבית, אולם כפי שהتابאר פעילות החברות כרוכה לעיתים גם באיסור שבת או חמץ בפטח ושאר דברים אסורים, ובזה אין שיק ה היתר האמור.

אלא שבנוסף ניתן לצרף את סברת מהרש"ג שהбанקו לעיל בתחלת הדברים, שכיוון שהחברה עוסקת גם בהיתר וגם באיסור, ודעת היישראל לא הייתה להשתתף אלא בחלוקת היתר בלבד, וחלק האיסור לא ניחא אליה, ומנהלי החברה עוסקים בזה בעל כrhoו — הרי הוא-canoso ואין מוטל עליו עונש כלל, ואפילו לכתחילתה מותר לו להשתתף כיון שהוא משתתף רק על דעת היתר ואין רצונו כלל בחלוקת האיסור, ע"ש. והרי לנו סניף נוסף

ונראה לבאר צרכי ההיית בנידון (וידעתי נאמנה שכאשר הציעו את הדברים לפני כמה שנים בפני הגראי"ש אלישיב ז"ל שלל את חשש האיסור בזה) שיש לצרף כמה מהטעמים שהבאו לעיל להקל, ולהוסיף טעמים נוספים. ראשית, בוגע לבעה של רבית — כיוון שכמעט איינו נמצא שהקרנות מלאוות לגורם פרטאים, ועיקר הפעולות שלהם היא מול חברות, וכבר הבאו לעיל דעת כמה מגדולי האחرونנים ז"ל שאין איסור רבית בהלוואה לחברה או לחברה ואפיו בבעלאות אנשים פרטיים ישראלים — מכמה טעמים, (א), שהחברה נחשבת כישות משפטית עצמאית ונינה מצויה באיסורי תורה. (ב), שבבעליהם של בעלי המניות מוגבלת, ובפרט אם אין לו עדמת השפעה בה策בעות, כמו"ש האג"מ המנחה"י והגראי"ש אלישיב — אין מי שמצווה על איסור רבית, שהחברה עצמה אינה מצויה, ובבעלי המניות אינם מצויים כי בעלייהם מוגבלת. ג, כמו"ש מהרש"ג שכיוון שאין לחברה שעבוד הגוף רק שיעבוד נכסים אין בהלוואה כזאת איסור רבית, וה גם שהכרעת הפוסקים אינה כן, עכ"פ לסניף ניתן לצרפו).

ומלביד האמור ניתן לצרף דעת רשי"י בתשובותיו — העתיקו הרמ"א [יו"ד סי' קס סט"ז] שאין איסור בריבית כשהנעשה ע"י שליח. וככתוב

לצורך שאין חשש בהשקעות במניות ^{הנחות} שאין רצון המשקיעים אלא בחלוקת ההיתר בלבד.

של חברות העוסקות באיסורים, כיוון

גלווי דעת שלא ישיקו את כספו אלא בהשקעות בשירות בלבד

במעוות ראובן וחייב שמעון להסביר הדברים שניתנו לו ראובן וכל נכסיו משועבדים לוּה, והשעורים באחריות שמעון השליח בלבד ושלו הן.

וכן יש לדון שם ראובן ושמעון נתנו כל אחד מנה ללוּי يكنות להם סחרה בשותפות, וראובן הקפיד שלא יקנה אלא חטים, ושמעון לא הקפיד, ועירב ללוּי השליח את הכספי וקנה במנה שעורים, ולא התכוון לעבור על דברי ראובן המ Kapoor אלא דעתו לKENOT הטעורים עברו שמעון שלא הקפיד, ודאי שהשעורים של שמעון בלבד, ואין חילוק אלו מטבעות נתן ללוּי למוכר, שכיוון שעירבם נעשו שותפים בכל המטבעות ואייחדי שירצו לחלק חולקים בלי שומה — דזוזי כמו דפלייגי דמי, ונוטל זה מה מה וזה מה, וכן השליח כשנintel מה לKENOT עבר שמעון עשה בזו חלוקה ולקח חלקו של שמעון, ולמחר כשיקנה ממעות הנשארים חיטים יקח את חלקו של ראובן בלבד וייהיו החיטים כולם של ראובן. (ואיפלו קנה את השעורים ב טבעות של ראובן בלבד ג"כ קנה שמעון השעורים, שכיוון שרואובן ודאי אינו מקפיד על החלפת מעותיו — הרי זה כאילו החליף השליח מטבעות של ראובן בשל שמעון וקנה השעורים

ולמעשה נראה שם יודיע המשקיע למנהל הקרן — בכתב או בע"פ — שאינו עושה אותם שליחים לעסוק עבورو רק באופנים ובדברים המותרים בלבד, ההשקעה מצדדו מותרת, ואין רשות למנהלים להשייע את כספו באיסור. ולא מיבעית שם מקבלים המנהלים את תנאיו — שאנו מניחים שאת כספו משקיעים רק בהיתר, וההשקעות האסורות מושקעים מכסי הנקדים המשקיעים ג"כ בקרן (או מיהודים אחרים שאינם חוששים ר"ל לאיסור), ועכ"פ לא ממןו, שהרי על ממונו התנה שלא ישיקו אותו בדברים אסורים, וקיבלו את תנאיו.

אלא אפילו אם אין בכוונת בית ההשקעות לקבל את כתטיביו ומצידם ימשיכו להשייע את כספו בכל השקעותיהם באופן שווה עם שאר העמיתים, נראה שכיוון שהוא מצדדו התנה שאינו ממנה אותם שליחים לכך — יצא ידי חובתו.

ונבואר הדברים, הנה פשוט שם ראובן נתן מעות בידי שמעון שלוחו לKENOT לו חיטים, וה坦ה עמו שם עבר על דבריו וקנה שעורים לא יהיה לו לרואובן בשעורים כלום לא לרווית ולא להפסד — שאין רצונו לKENOT, והלך וקנה שעורים, הרי זו גזילה

שמבצע הקרן נוקפות ממילא על המשקיעים שאינם מקפידים, והוילו כאילו חלקו המעות הנמצאות בקרן – השקעות באופנים כשרים מושקעות, מעות המשקיעים המקפידים, וההשקעות האסורות מעות שאין בעליהם מקפידים על השקעות כשרות דוקא. וכמו בלוי שקנה מעות השותפות שעורירים, דהוילו כאילו חילקו ראובן ושמעון, וקנה רק לשמעון כמו שהתבהר.

ואפילו אם קנו מכל המעות רק השקעות אסורות – כיוון שעברו בזה על דעת המשקיע המשלח נעשה גזלן על המעות וקנה הכל לעצמו, וכיון שכן לא עבר המשקיע על שום איסור או שותפות בההשקעות אסורות.

לשמעון). ואפילו נאמר שחלוקת צריכה קניין, ובלי קניין אין יכול להתחלק משותפו [ראה בטור ס"י קעג] – בזה שלקח השליח מהמעורב וקנה עבור שמעון, בזה עצמו עשה הקניין עבור שמעון ונתחלק שמעון מרואובן.

וכל זה כשקנה לבסוף גם חיטים נגד מעותיו של רואובן וכאמור, אבל אם לוי השליח קנה בכלל המעות שקיבל מרואובן ושמעון שעורירים – בניגוד לאזהרת ראובן, פשוט שנעשה גזלן על מעות רואובן וחיביך להшибם, והשעורירים שקנה במעות רואובן של לוי הם.

ועפ"י המבוואר נראה לעניין ההשקעות בקרנות – שכיוון שגיליה המשקיע דעתו להנהלת הקרן שהוא אינו חף שישקיעו מכספו בההשקעות אסורות, א"כ כל ההשקעות האסורות

אין לחוש מזה שהחברה מעניקה לו רווחים שלא באו מכיספו

שיתכן שההשקעות הכספיות הניבו פחות, וαιלו ההשקעות האסורות לא הושקעו מכיספיו כלל.

אולם גם בזה נראה שאין לחוש, שכיוון שבית ההשקעות מחלק עצמו את הרווחים בין כל העמיתים – אף שמצד הדין אין המשקיע יכול לדרש את הרווחים שהניבו ההשקעות האסורות כאמור – אם ירצה מנהלי הקרן להעניק לו חלק מרוחכי השקעות אלו אין עליו איסור לקבלם. שהרי המעות לא נאשו בהנהה, ואין בכלל

אלא שלפי"ז נמצא לכורה שעלה המשקיע לבירר כמה תשואה הניבו ההשקעות הכספיות של הקרן מאחר שאין לו שום חלק בההשקעות האסורות של הקרן, שלא נעשו בכיספו כלל כאמור, ואם לא עשו אלא בהשקעות אסורות – אף שהיבטים להשביב לו כספו כדי גזל וככ"ל – מכל מקום بما זכה בחלוקת ברווחים שעשו בדברים האסורים. וא"כ עדין לא מצאנו פתרון לשאלת כיצד מותר לישראל שותוו"מ ליטול חלק ברוחכי הקרן שווה בשווה עם כולם, כיון

שבהלוואה בריבית יש ליתן צד נוספים
מדוע אין היישרל המשקיע אחראי
לכך. שנראה שם יטול רואבן מעותיו
של שמעון להלוותם בריבית לצרכי
שמעון בנויגוד לרצונו של שמעון,
ושמעון מוחה בידו שלא ילוה מעותיו
בריבית — כיוון שהמעות גזל ביד
ראובן אין הלוה חייב לשפט הריבית,
שהרי התחייבות הריבית היא תמורה
ה haloואה, ובזה שראובן haloואה במעות
שאינם שלו ושמעון אינו חף בהלוואה
זו שנעשית באיסור — לא התבוצה
haloואה כלל לא מרואובן ולא משמעון,
והרבית שנוטל רואובן מהלוואה אינה רבית
אלא גזל בידו, וראובן הנגוז פשוט
שאינו עובר על halואים של רבית, וכן
הלוואה ג"כ כיוון שלא הייתה כאן haloואה
אינו עובר כלום, ולכל היותר יהיה דין
אחד שחשב לאכול בשור חזיר ועלה
בידו בשור טלה. ואם גבה בכל זאת
שמעון המעות מיד haloואה אין זה רבית
אלא גזל וחיב להחזרם מדין גזל,
ודוק'. והרי סברא נוספת מדוע לא
יעבור המשקיע באיסור רבית על
halואות SMB צעים מנהלי הקאן, כיוון
שלפי האמת אין כאן haloואה ולא רבית).

איסורים אלו שאנו חוששים להם
ב השקעות אלו איסור שיתופס את דמיו,
וגם העסקים לא נעשו במעטות בעין כדי
שיתופס את דמיו. ואין לומר שכיוון
שם השקיעו הכל באיסור נמצא
שחייבים להסביר לו כספו מדין גזל,
ואם כן כשייחיזרו לו רווחים יש לחוש
לאיסור ריבית — שכיוון שלא היה
כאן שום דרך haloואה, הרי זה דומה
לגזל גזל מעת ונתעסק עמו והרווח
מעות, ורוצה להחזיר לנגוז חלק
מהרווחים שהניבו מעותיו — שאין
בזה חשש רבית. כמו שכתב בשו"ע
[י"ד סי' קע ז ע"ט] בשם תשוי' הרשב"א.
(ועיין בחות דעת שם [סק"ט] שהקשה
מרם"א [סע"ה] דעתך שנעשה עליו
גזל אסור ליטול רוח, וחילק בין
עיסוק שנעשה גזל על המחזה פקדון,
לגיילה שאין בה מלאה כלל. ועיין עוד
בנהל יצחק [סי' פא סע"ז]).

(כהמשך לסביר הנ"ל — שם גילה
דעתו שאינו רוצה שיושקע
כספו ב השקעות אסורות, כל ההשקעות
והhalואות האסורות המתבצעות בקרן
אינם מתבצעות עם כספו — יש להוציא

אף שהקרן ורשות אינם מקבלים תנאים אלו יש לנו לקבלם מצד הדיין

שהתנה עם ולא כלום. שאפילו יסכימו
לקבל את כתבי המשקיעים — לאחר
שהחוק אינו מתייר להם לעשות כן אין
בנסיבות כלום, והנסיבות אינה אלא
מן השפה ולחוץ כדי למשוך לקוחות.

והנה כשהרציתי פעם הדברים הציבור,
טענו כמה מה משתתפים שכיוון
שהחוק אינו מתייר למנהל בית
ההשקעות להשקיע חלק מהכספיים
באפיק השקעה נפרד, א"כ אין בתנאי

ואדרבה מחזיקים ומשתמשים בו, וاع"פ שהzechairoו שאינם מוכנים לקבל את תנאיו, מ"מ הרי הוא הzechair מפורשות שההשקעתו אינה אלא על דעת שלא יشكיעו את כספו באיסור ולא יעברו עליה עליהם להшибו לו. והנה בחומר [ס"י רכב ס"ד] מבואר בМОכר ולוקח שטוענים זה אומר תנאי היה בינו לבין במכר, וזה לא היה תנאי בינו — המוציא מחבריו עליו הראיה, אמן בניד"ד נראה שאף אחד מהם אינו נקרא מוציא מחבריו, כיון שהנכס מופקד בתורת פקידון בקרנות הפנסיה ומתקיימת ביניהם עסקה מתמשכת שני הצדדים רוצחים בה — שהקרנות מוחדרים אחר הלקוחות, וגם הלקוחות מוחדרים אחר הקרןנות, ועלולים אין להכריע כיצד ועל דעת מה העסקה מתבצעת, וא"כ כל שאין מנהלי הקרןנות מшибים ללקוח את כספו אל לו לחוש לסירוב הקרן לקבל את תחתיבו כיון שהוא מצד הפקיד מפורשות על דעתן, ומצד הדין אסור להם לעבור על דבריו, ועליהם להшибו לו את כספו.

ב', יש לצד בסברא נוספת המתאימה לקרנות פנסיה בלבד, שכן שקרןנות הפנסיה הוקמו ע"י הממשלה לטובת האוכלוסייה שייהי להם מקור מחייה לעת זקנתם, לאו כל כמיניהם של חברות ההשקעות שהם גם ציבוריות — קבוע מדיניות השקעה המגבילה פלך נכבד מאוכלוסיית המדינה מלהשתמש עם שירותיה. ועליהם

וכ"ש במקרה שמנהלי הקרן מצהירים מפורשות שלא יקבלו את תחתibo המשקיעים יישקיעו את כספו יחד עם כל הכספיים בהתאם למדיניות הקרן, אין ניתן להתייר.

ואין טענתם טעונה. שכשם שמועל היה"ע — למורת שהחוק אוסר על החברות והבנקים לנוהל עסקים ולהללות כספים על דרך היתר עסקה, ומה גם שכל בנק מצהיר במפורש שגם אם ישבע הלואה וגם אם יהיה ברור עדים שלא הרווחו כלום יגבו ממנו הרבית — ואעפ"כ סומכים על היה"ע. לאחר שבידיינו היה"ע חל והסכמים קיימים, ואם הבנק לא יקיים את היה"ע יהיה דין בגזלו, והדבר דומה לעירicht היה"ע עם גנב שידוע לנו שגם אם יפסיד יגוזל בכך את כספו למורת שלא יהיה לו כלום — שמותר, שם"מ מקבל לא קיבל על עצמו אחירות אונסין ומותר לאדם להיות נגוזל. והוא הדין בניד"ד שמתנה עמם שלא יشكיעו את כספו בהשקעות אסורות, וכיון שדין כשליחים אסור להם עפ"י דין בנויגוד לרצונו, ואם יעברו על רצונו דין בגזלו.

ואפילו יצהירו מנהלי הקרן שאינם מקבלים את תחתיבו — ואם הוא נשאר בשלו יוכל למשוך את כספו, אף"ה ההשקעה מותרת מב' טעמי. א', שהרי למעשה לא השיבו לו את כספו

1234567 ג.ה.ב.א.

את דרישתם ולקבל הפקדה מוגבלת להשקעות כשירות בלבד, וההשקעות האסורות יבואו מכיספי שאר האזרחים שאינם דורשים זאת.

ועל כולנה תמכתי יתרdotiyi בסברת המהירוש"ג הנזכרת לעיל, שה坦יר אף השקעה ישירה בחברת מניות כיוון שדעת המשקיע אינה אלא על החלק ההיתר של החברה, ובחלוקת האיסור דיןינו כאנוס, וההשקעה מותרת אף לכתילה כיוון שאין דעתו אלא על ההיתר ואין צריך להימנע מההשקיע. וכ"ש בהשקעה בקרןנות שרוב ההשקעות של הקרןנות הם בהיתר ומגלה דעתו שאין רוצה שישקיעו באיסור, וההשקעה ג"כ הכרחית לעת זקנה שדיןנו כאנוס שההשקעה מותרת לכתילה.

סוף דבר, נראה שאין לחוש להשקיע בקרןנות — ובפרט בקרןנות פנסיה — אם יגלה להם דעתו שאין רצונו שישקיעו את כספו בהשקעות האסורות עפ"י הלכה.

להתאים את עצם לכל רובדי הציבור. וכי אם תחליט הממשלה לסלול ולהתקן כבישים רק בשבת ר"ל יאסר علينا לנסוע על הכבישים — אם נדון שהנטישה אסורה ממשום מעשה שבת — שנראה שכיוון שסילילת הכבישים אפשרית בדרך הither, והם החלטתו החלטה שנוגדת את רצונו של חלק גדול מהעם, לאו כל כמייניהם לאסור علينا את השימוש בכבישים שהם נכסיו הציבור כולם. וכן אם יקבעו שהשימוש בתשתיות חולים ו קופ"ח תהיה כרוכה באיסורי תורה כמלאות בשבת או הלוואה בריבית — hei יאסר علينا השימוש בתשתיות חולים ו קופ"ח. ודאי נראה שהכרעה תהיה שכיוון שעלה הממשלה לדאוג לצרכי כל אזרחיה אין הכוח בידם להפיקע חלק מאזרחיה את השימוש הכספי להם, ואף אם ההחלטה אחרת אין להחליטם תוקף ויכולים הציבור לשנות ולהחליט אחרת כיוון שזו חובתם. ומה"ט כיוון שקרןנות פנסיה הם שימוש הכספי, יכולם הציבור לנפוח עלי בית ההשקעות לקבל

חלק חמישי – שאלות הנוגעות להיתר עסקא ורבית

לסמן על ההיתר עסקה לכתילה

שאלות ד

האם ראוי לסמן על היתר עסקה הנהוג היום בנקים, או שראוי לבעל נפש להחמיר בדבר. וכמו"כ בהשקעה פרטית של אדם אצל חברו האם ראוי לסמן לכתילה על ההיתר"ע.

תשובה

מכירה. ויסוד העניין נלען"ד שהוא תלוי עד כמה נוגדת המכירה את רצון התורה. הינו, שאף על פי שבورو הדבר שפ"י דין המכירה חלה ללא פקוף, וכיון שהמכירה חלה לא יעבור היישראלי באיסור — יש להבחין אם יש במכירה זו עקירת רצון הש"ית בעקביפין או לא. ועל כן במכירת חמץ בפסח — שמהות המצוה היא לבער ולהוציא מרשותנו את חמינו — הבינו הפסיקים שכיוון שעיקר החמצ מבורר ומפורק ולא נזקנו להיתר מכירה רק לדברים שיש בהם תערובת חמץ או חשש חמץ, או חמץ גמור למי שיש לו הפסד מרובה — סמכו על היתר מכירה ולא ראו במכירה זו עקירת רצון התורה, שהרי רצון התורה בbijעור החמצ כפשוטו מתקיים. וכן בשבת שמהות המצוה לשבות בשבת מתקימת, סמכו על המכירה אם יש לישראל מפעל או עסק פעיל בשבת, שהישראל עצמו איננו עוסק במלאה רק עובדים נכרים מפעילים את העתק וכיוצ"ב, לאחר שעicker השביתה מתקימת על ידו. וכן במכירת בכורה בזה"ז שא"אקיימים מצות בכורה כהlectionה — אין במכירת הבכור לגוי עקירת רצון התורה, כיון שאין אלו עושים כך כתחבולה להיפטר ממצוות התורה אלא כעצה שלא להיכשל באיסור ההנאה בבכורתם.

ולעומת זאת — בשביעית לא הסכימו הפסיקים לסמוק על היתר

ההית"ע התחדש בדור שאחרי הרמ"א, בתקופת הסמ"ע, ונזכר בפי כל היתר עסקה עפ"י תיקון מהר"ם (הכוונה לר' מנדל ר' אביגדוריס). אף שהיו גדולים שייצאו נגד היתר הסכימו עליו הסמ"ע וגדולים נוספים ביריד גראמניץ, כמוואר כל זה באריכות בكونטרס הרביה שחיבר הסמ"ע, וככפי שכתב שם הסמ"ע 'שאין אסור לצורך שעיה כדי ליתן מחיה לבני ברית'. ובמעשה רב של הגרא"א [אות קח] משמע שדווחה עניין ההית"ע, ולעומתו בשוו"ת חתום סופר [חו"מ סי' מה] הורה לגבי צדקה — שחיפש דרכיהם להינצל מאיסור רבית, שלעתות היה"ע הוא דרך סלולה בלי פקוף.

וכבר התקבל ההית"ע בישראל הלכה למעשה, ובכל מקום שיש חשש לבית או רבית דרבנן, ניתן לסמוק עליו לכתהילה ומורי ההוראה אף מייעצים לעשות כן.

אולם בהלוואות בריבית קצווצה דאוריתא נראה שיש להבדיל בין סוגיה ההלוואות, ובהקדם מה שנראה בפסיקים שפעמים שחששו להערכות בהיתרי מכירה, ופעמים שלא. לדוגמה, בפסח סמכו על היתר מכירה לגוי ולאחשו להערכה, וכן בשבת סמכו על היתר מכירה, וכן בביברות (לפטור מבכורה), וכך, ולעומת זאת בשביעית יצא הרבה בעלי ישראל נגד היתר

ניתן לראות את המשקיע כשותפה בעסקיו של הבנק, ובבנק היהת"ע יותר מרוחה — שלצורך עסקות אלו נוצרה כאמור. עוד יש לצרף דעת הגר"מ פיניינשטיין באגר"מ, שאין איסור רבית כלל בהלוואה לבנק או מבן כיון שהבנק הוא חברה בע"מ, והוזכר לעיל).

אולם בהלוואות הניתנות לאנשים בשעת דחקם לצורך שימושים אישיים חיוניים, כפרנסת ביתו, תשומתי שכירות, נישואי ילדיו, וכדו', נראה פשוט שלא לסוגי הלוואות אלו הומצא ההיתר עיסקא, וב haloואות אלו ביחיד אסורה תורה לקיחת הרבית, כמו שנאמר אם כסף חולה את עמי את העני עמך, לא תהיה לו כנושה, לא תכח מאתו גשן ותרכית', והערמת ההית'ע במקרים אלו נוגדת לרצון התורה, ויש בזזה אפילו עקירת רצונה. ופשוט שבמקרים אלו אין לסמוד לכתחילה על ההית'ע, ונכון שלא ללווות כספים מהבנק בריבית לצורך מהיה או נישואי ילדיו (בכינוי לאובראדרפט וכדו') במקרה שאין לו עסקים אחרים שניתן לylieich את ההלוואה שניתנה למטרת השקעה בעסקיו במקום צורך מהיתו. ואלו המלויים לאנשים פרטיים המצויים בלחץ ברביה עם היה'ע, יש לחוש להם שהם בכלל המלווה ברביה, שאמרו חז"ל שאינם עומדים בתחיית המתים ר'ל.

מכירה, שהבינו שם נתר את המכירה
ונמכור כל אדמותינו ונמשיך לח:right
ולזרוע כביתר השנים יש כאן עקירת
רצון התורה, שהרי רצון התורה היה
ושבתה הארץ' וע"י המכירה עקפנו
בתחכלה את רצונה, וממשיכים לעבד
את האדמה האדמה כלא היה ולא יקיים ח"ז
רצון התורה. ודברים אלו תלויים בשכל
דק, ורבותינו ז"ל בכל הדורות ידעו
בכח תורתם לשקל היטב ולהבחן,
אםתי יש במכירה עקירה או ניגוד
לרצון התורה ואםתי לא.

וכמו כן בnidon הלוואה בריבית ע"י
הית"ע, כשנעים היטב בספר
הקדמונים נראה שבמקורו באו להתר
ע"י היהת"ע רק הלואות שניתנו בעבר
השקרה בעסקה וכדו', שבזה הבינו
הפוסקים שאע"פ שהכספי ניתן בדרך
הלוואה ולא בדרך עסקה — יש כאן
מעין השקרה, שהרי הלוה נוטל את
הכספי ע"מ להקייעו בעיסקא, והמלואה
שמבקש אחזוי רבית על כספו ניתן
לראותו ג"כ קצת כשותף בהשקרים
שהלהה מבצע, ועכ"פ לא לסוג
הלואות אלו התכוונה התורה כשאסרה
הריבית, ועל כן סמכו בזה על היהת"ע
אף שיש בזה קצת הערמה. (ובפרט
כאשר הוא מSKIיע כסף ונוטל לשם כך
הלוואה מהבנק, ודאי שניתן לראות את
הבנק כשותף בעסקיו, שמטרת הבנק
היא לעשות עסקים זהה עיסוקו תמיד.
וכן להיפך, בהפקדה בבנק בריבית,

היתר עייפה עם בנים וחברות שבعلיהם חסודים על השבועה

שאלה ה

ב השקעה בנק או חברה שידוע שבעליה אינו שומר תורה ומצוות, כיצד ניתן לסמך על ההית"ע – והרי הם בגדר 'חסודים על השבועה' עפ"י דין, וא"א לקבל שבועתם בבית דין.

תשובה

אחראי על כל המעות ולא רק על מחציתן. ב. בהלואה ברובות הרוחים של המלווה מובטחים, שהרויה הלואה מתחייב ליתן את הרובית בכל אופן, משא"כ בעסקאות – אם לא יהיו רוחים לא לקבל הנutan כלום. ג. בהלואה ברובית אין המלווה עתיד לקבל יותר מסך הקאן והרובית שהסתכימו ביניהם, משא"כ בעיקרה אם יROIICH המתעסק הרבה עשוי המלווה להרוויח סכום רב.

עוד הוסיףו ממציאי ההית"ע ב' עניינים לטובת המשקיע ורווחיו, א. תנאי נאמנות המגבילים את האפשרות של המתעסק לטעון על חצי הפקדון שנפסד או שלא הרוויח. ב. התפישות על סך הרוחים, כדלקמן.

יסודות ההית"ע בינויו – על כך שהמלואה משקיע את כספו – חציו במלואה וחציו בפקדון, ככלומר על חצי נעשה המקבל לוה והכסף באחריותו לעניין רווח והפסד ואפילו באונסין, ועל חצי השני נעשה שומר לשמר על הכספי ואינו חייב באחריות הפסד ואונסין.

וההבדל העיקרי בין הלוואה בריבית לעסקה הוא, שב עסקה המתעסק הוא פועל ושליח של בעל המעות להטעק בשביבו והוא מרוויח עבורו, ואילו בהלוואה בריבית אין הלואה עובד עבור המלווה כלל אלא לעצמו, ונוטן לו שכר על המנתנה המעות. וההבדל קיים בשלוש נקודות עיקריות, א. בהלוואה ברובית הלואה עיקריות, א. בהלוואה ברובית הלואה

תנאי נאמנות

יהיה הלואה נאמן לומר שהקרן על העיסקה אבדה באונס ויפטר בזה מלחשיב חלק הפקדון שבעסקה – אלא אם כן ייעדו שני עדדים כשרים על הפסד, וכיון שיקשה על הלואה להביא

ומהרא"ם הנהיג חילוק לדינה בין הנאמנות שנשלל מהלוואה לטעון שנפסד על הקאן – לנאמנות על הרוחים. לעניין הקאן הנהיג שהמלואה והלוואה מסכימים ביניהם שלא

נאמנים להעיד – כיוון שקרוב לוודאי שלא יוכל להביאם.

ובענין הנאמנות על הרוחחים – הנהיג מהר"ם, שהמתעסק מתחייב שלא יהיה נאמן לטעון שלא הרוחח כלום אלא בשבועה חמורה, וכל זמן שלא ישבע שלא הרוחח רשאי הנזון לטעון שהושד בו שהרוחח ועליו לחלק עמו הרוחחים, ויזכה בטענתו. (ומתחללה הנהיג מהר"ם שגם על הרוחחים לא יהיה נאמן לטעון אלא אם יביא עדים כשרים שלא הרוחח, ונחalker בזה הלבוש [בסי' קסז] והשם"ע בקונטרא הרבית [שם] וטענו שקשה מאד להביא עדים היודעים שלא הרוחח, ולכן אם מתנה תנאי כזה הרי"ז כאילו חייב את עצמו ליתן רוחחים בכל מקרה ואסור, ולכן חזר בו מהר"ם והנהיג שהוא נאמן על הרוחחים בשבועה חמורה).

על כך עדים כשרים קרוב הדבר שאפלו אם תאבד הקרון באונס יהא הלוה מחויב ^{לשלם} שהרי לא הביא עדים.

וחשוב להזכיר, שמלל מקום הכרח הוא שתהיה אכן אפשרות למתעסק להוכיח את ההפסד, כגון ע"י עדים, ולהלך עדיין נחשבות מעות אלו אצלם כפקדון, אבל אם היה מגבילו בתנאים כאלה שאין לו שום אפשרות לבצעם, הרי זה כאילו אמר 'הריני נותן לך מעות אלו בפקדון, ובתנאי שלא תהיה נאמן כלל לפטור את עצמו בטענת אונס כיתר השומרים', ונמצא שקיבל על עצמו אחריות כהלוואה, ואסור משום ריבית. ומה"ט יצא הסמ"ע [קונטרא הרבית אותן ז' ויח'] נגד אותם שהתיירו לכתוב בהית"ע שرك שני עדים מסויימים הדרים רחוק מה פרשה יהיו

גדר שבועה חמורה שהייב המתעסק

והטעם שהשותף המתעסק עלול להורות היתר לעכבר ממון לעצמו, שכיוון שטרח הרבה מגיע לו שכר נוסף על מה שהרוחח בחלוקתו. ונחalker הרמב"ם וור"ת במקבל עסקה מhabrovo אם יכול הנזון להשביע את המתעסק בשבועה זו, דעת הרמב"ם דשבועת השותפים חלה גם על מקבל עסקה, ודעת ר"ת שהמקבל עיסקה למחצית שכר אין בו שבועת המשנה, שלא מורי התירא הוואיל ומתקבל שכר עמלו.

ונחalker הפסיקים בגדרה של שבועה זו – על פי דברי הראשונים שהובאו בטושו"ע [חו"מ סי' צג ס"ד], אם מקבל עסקה מhabrovo – שמתקבל שכר טrhovo ועמלו – חייב להישבע בשבועת השותפים. שידוע שכל שותף שעוסק בממון השותפות תקנו חכמים שיכל השותף לדרש ממנו שישבע לו בשבועה חמורה שלא עיכב משלו כלום, כմבוואר במשנה סוף שבאות, ונקרה שבואה זו בפסיקים שבועת השותפים,